

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ต่อการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และทัศนคติของเกษตรกรกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา และศึกษาปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาการเกษตรและการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ตัวแทนครัวเรือนเกษตรกร บ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งหมด 131 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ ของเกษตรกร

ปัจจัยส่วนบุคคล

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 58 เป็นเพศชาย ร้อยละ 42 เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 35 – 49 ปี ร้อยละ 51.1 อายุมากที่สุด 64 ปี อายุน้อยสุด 23 ปี โดยเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 42.82 ปี ส่วนใหญ่แต่งงานแล้วคือ ร้อยละ 80.2 และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 56.5 มีอาชีพหลักทำเกษตรกรรม ร้อยละ 64.9 มีอาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 49.6 และเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.2 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากกว่า 25 ปี

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.7 มีรายได้รวมของครัวเรือนอยู่ระหว่าง 40,001 – 60,000 บาท/ปี รายได้รวมของครัวเรือนมากที่สุด 260,000 บาท/ปี รายได้รวมของครัวเรือนน้อยสุด 20,000 บาท/ปี โดยมีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 61,488.55 บาท/ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 8 คน มีจำนวนสมาชิกน้อยสุด 1 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.00 คน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.75 คน เกษตรกรมีที่ทำกินเป็นของตนเองทั้งหมด ร้อยละ 55.7เช่าที่ทำกินของผู้อื่นทั้งหมด ร้อยละ 18.3 และมีที่ทำกินเป็นของตนเองและเช่าที่ทำกินของผู้อื่นด้วย ร้อยละ 17.6

ปัจจัยทางสังคม

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 71 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ จากแหล่งกระจายข่าวหมู่บ้านมากที่สุดคือ ร้อยละ 87.8 รองลงมาคือจากเจ้าหน้าที่โครงการฯ ร้อยละ 81.7 จากผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 64.1 และจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 61.8 เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.5 เคยเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯ และร้อยละ 86.3 เคยได้รับการอบรมจากโครงการฯ

2. ข้อมูลทัศนคติของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

จากการศึกษาโดยภาพรวมแล้ว พบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา โดยเกษตรกรมีทัศนคติเห็นด้วยมากในประเด็น การดำเนินงานของโครงการฯ ช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรให้ดีขึ้น ทำให้ชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนเกิดการพัฒนา ด้านถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น

3. ข้อมูลการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญาอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.17 ซึ่งสามารถแยกเป็นรายประเด็นได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีส่วนร่วมในระดับมาก

มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.37 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.05 และการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.35

4. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และทัศนคติของเกษตรกรกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

จากการศึกษาทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่า ทัศนคติและระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การถือครองที่ทำกิน ตำแหน่งทางสังคม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้รวมของครัวเรือน การได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ การเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯ และทัศนคติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา ส่วนการได้รับการอบรมจากโครงการฯ นั้น ไม่สามารถหาความสัมพันธ์ได้ เนื่องจากมีเกษตรกรที่ไม่เคยได้รับการอบรมจากโครงการฯ น้อยมาก ทำให้ค่าความถี่ที่เกิดขึ้นในข้อมูลใช้ศึกษาไม่เป็นไปตามเงื่อนไข จึงไม่สามารถทำการการวิเคราะห์ตัวแปรนี้

5. ปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 67.9 เห็นว่ามีปัญหาอุปสรรค และร้อยละ 32.1 เห็นว่าไม่มีปัญหาอุปสรรค โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า มีปัญหาอุปสรรคในด้านกฎระเบียบและวิถีปฏิบัติและด้านการบริหารจัดการ คือร้อยละ 42.7 เท่านั้น ทั้งสองด้าน ในขณะที่เห็นว่ามีปัญหาอุปสรรคน้อยที่สุดคือ ด้านวิชาการคือ ร้อยละ 28.2

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาวิจัยพบว่า ภาพรวมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการเกษตรวิชญา คือเกษตรกรบ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา อยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกประเด็นการมีส่วนร่วม ออกเป็นดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่า ขั้นตอนการวางแผนเป็นเพียงการพูดคุย กำหนดข้อตกลง ซึ่งมองเห็น เป็นเพียงนามธรรม และสาเหตุหนึ่งคือ ความเคยชินของเกษตรกรที่ถนัดในด้านการลงมือทำ มากกว่าการมานั่งวางแผนก่อนปฏิบัติจริง และผู้วิจัยได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูล หลายท่านพบว่า ในที่ประชุมเกิดการขัดแย้งกันบ่อยครั้ง และในบางครั้งไม่สามารถหาข้อสรุปในที่ ประชุมได้ ด้วยสาเหตุเหล่านี้ จึงอาจทำให้เกษตรกรไม่ให้ความสนใจในขั้นตอนการวางแผนมาก นัก ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใกล้เคียงกับการวิจัยของ สมเดช (2544) ที่พบว่า ประชาชนในชนบทผู้ยากจน มีความสนใจและเข้าร่วมต่ำ ในขั้นตอนการวางแผน โครงการพัฒนาของหมู่บ้านและตำบล

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมาก โดยมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติตามที่ได้รับการส่งเสริม มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ปฏิบัติตามกฎระเบียบในระดับมาก มีเพียงประเด็น การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ให้เพื่อน บ้านรับรู้ถึงกิจกรรมของโครงการฯ เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง อาจเนื่องจากเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ไม่ใช่หน้าที่โดยตรง ซึ่งเพื่อนบ้านควรที่จะทราบข้อมูล ข่าวสารที่ละเอียดและ ชัดเจนจากเจ้าหน้าที่โครงการฯ หรือผู้ใหญ่บ้านมากกว่า

1.3 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ใน ขั้นตอนนี้ สามารถแยกพิจารณาให้เห็นออกเป็นสองด้าน คือ ด้านที่หนึ่ง คือการติดตามประเมินผล จากการนำสิ่งที่ได้รับการส่งเสริมอบรมไปปฏิบัติในแปลงเกษตรของตนเอง ในด้านนี้เกษตรกรมีการติดตามประเมินผลในระดับหนึ่ง เพราะอยู่ในพื้นที่ของตนเอง และในด้านที่สอง คือ การติดตาม ประเมินผลจากการมีส่วนร่วมพัฒนาในส่วนรวม เช่น การติดตามการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ในด้านนี้เกษตรกรจะไม่ให้ความสนใจมากนัก เกษตรกรอาจเห็นว่า ได้มีส่วนร่วม ในการลงมือทำแล้ว การติดตามประเมินผลควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการในด้าน นั้นๆ และเกษตรกรเองก็มีแปลงเกษตรที่ต้องจัดการและดูแลอยู่ การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัย ของ สมเดช (2544) ที่พบว่า ประชาชนในชนบทผู้ยากจนให้ความสำคัญน้อยกับการร่วมติดตาม ประเมินผลโครงการพัฒนาของหมู่บ้านและตำบล

1.4 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมาก เนื่องจากโครงการเกษตรวิชญาเกิดจากการร่วมมือกันจากหลายฝ่ายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานอื่นๆ มีหลายหน่วยงานเข้าไปพัฒนา ประกอบกับมีการส่งเสริม สนับสนุน ในด้านต่างๆ ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เช่น ความรู้ในการผลิตทางการเกษตรที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ สนับสนุนพันธุ์พืชและสัตว์เลี้ยง วัสดุอุปกรณ์การผลิต เงินทุน และแหล่งตลาด ซึ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของโครงการฯ ทั้งสิ้น

2. การทดสอบสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม พบว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรมี 13 ตัวแปร ได้แก่ 1) ระดับการศึกษา 2) การได้รับการอบรมจากโครงการฯ 3) ทักษะคิดของเกษตรกร ส่วนตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรมี 13 ตัวแปร ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) สถานภาพสมรส 4) ระดับการศึกษา 5) การถือครองที่ทำกิน 6) ตำแหน่งทางสังคม 7) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 8) จำนวนแรงงานในครัวเรือน 9) รายได้รวมของครัวเรือน 10) การได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ 11) การเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯ 12) การได้รับการอบรมจากโครงการฯ และ 13) ทักษะคิดของเกษตรกร ตัวแปรทั้งหมดนี้สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

2.1 เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา อาจเนื่องมาจากการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่นั้น ได้ให้ความเสมอภาคกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง ไม่มีการแบ่งแยก รวมทั้งทางโครงการฯ ก็ได้ให้สิทธิในด้านต่างๆแก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเท่ากันทุกเพศทุกวัย จึงส่งผลให้ความแตกต่างของเพศไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

2.2 อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทร์โพธิ์ (2539) ที่พบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกร

2.3 สถานภาพการสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรทุกสถานภาพ ได้รับการศึกษา

เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถ คิด ตัดสินใจได้เอง หรืออาจกล่าวได้ว่า กรณีกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษา ความแตกต่างของสถานภาพการสมรส ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเขาเหล่านั้น

2.4 ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา พบว่า เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาขึ้นไปจะมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาลงมา ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอินทร์โพธิ์ (2539) และ ประเสริฐ (2543) ที่พบว่า การอ่านออกเขียนได้มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วม โครงการปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกร และเกษตรกรที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่ได้เรียนหนังสือ อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น สามารถทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นตามไปด้วย

2.5 การถือครองที่ทำกิน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของอินทร์โพธิ์ (2539) เนื่องจากงานวิจัยของอินทร์โพธิ์นั้นพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกินมากกว่าผู้ที่ไม่เข้าร่วมโครงการ แต่ในการวิจัยในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง คือเกษตรกรในโครงการฯ มีสภาพการถือครองที่ทำกินที่หลากหลาย ซึ่งไม่มีการแบ่งแยกเกษตรกรตามการถือครองพื้นที่ทำกิน

2.6 ตำแหน่งทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมก็มีความรู้ ความสามารถ และการเข้าถึง โครงการฯ รวมทั้ง การได้รับผลประโยชน์ และได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ ไม่แตกต่างจากผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคม จึงทำให้ระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

2.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเสริฐ (2543) ที่พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในภาพรวมของครัวเรือน เกษตรกรยังมีจำนวนแรงงานอยู่ครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งแรงงานเหล่านี้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ ได้อย่างเต็มกำลัง จึงทำให้ความแตกต่างของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

2.8 จำนวนแรงงานในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา ซึ่งจากการศึกษาจากเกษตรกรในภาพรวม พบว่ามีแรงงานเฉลี่ย 2 คน/ ครอบครั้ว ซึ่งสามารถแบ่งแรงงานในครอบครั้วเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ และยังสามารถแบ่งแรงงานนำไปใช้ในแปลงเกษตรของตนเองได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าในแต่ละครัวเรือน อย่างน้อยสามารถมีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโครงการฯ ได้เหมือนกัน

2.9 รายได้รวมของครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา ผลงานวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สันติ(2539) ซึ่งพบว่า รายได้รวมของครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ สถาพร(2541) ที่พบว่า รายได้รวมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน เนื่องจากงานวิจัยของสถาพรนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการจะมีฐานะทางเศรษฐกิจรอบครั้วมั่นคง แต่ประชาชนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจในครัวเรือนจะเข้าร่วมโครงการน้อย เพราะต้องคอยทำงานเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครั้ว และสาเหตุหนึ่งคือ โครงการที่สถาพรศึกษาเป็นโครงการนำร่อง ซึ่งในช่วงแรก ความเข้าใจในรายละเอียดของโครงการยังไม่ทั่วถึง แต่การวิจัยครั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้กระจาย จึงทำให้ผลงานวิจัยมีความแตกต่างกับของสถาพร

2.10 การได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ จากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเสริฐ(2543) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนแต่ประการใด แต่ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ พันธุ์ศักดิ์(2546) ซึ่งพบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งเห็นได้ว่าการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ เกษตรกรจะได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ และพบว่า ผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน และผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล มีจำนวนไม่แตกต่างกันมากคือ จำนวน 110 ราย และ 115 ราย ตามลำดับ จึงทำให้ความแตกต่างของการได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา

2.11 การเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา อาจเนื่องมาจากเกษตรกรเห็นว่าการไปศึกษาดูงานส่วนใหญ่ เป็นกิจกรรมในการไปหาความรู้ ไม่ได้ทดลองทำจริง เมื่อไปศึกษาดูงานแล้วส่วนใหญ่ไม่มีการนำสิ่งที่รับรู้มาปฏิบัติจริง และในบางคนอาจมองการไปศึกษาดูงานเป็นการไปท่องเที่ยว จึงทำให้ได้รับความรู้มาน้อยมากจนไม่สามารถนำมาประมวลผลใช้ได้จริง เป็นผลให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในส่วนนี้น้อยลง จนไม่เห็นความสำคัญเลย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความแตกต่างของการเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

2.12 การได้รับการอบรมจากโครงการฯ ไม่สามารถหาความสัมพันธ์ได้เนื่องจากมีเกษตรกรที่ไม่เคยได้รับการอบรมน้อยมาก จึงทำให้ค่าความถี่ที่เกิดขึ้นในข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ จึงไม่มีการทดสอบค่าทางสถิติของตัวแปรนี้

2.13 ทักษะคิดของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประเสริฐ (2543) และ ชนิตา (2549) ที่พบว่า ทักษะคิดของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน และทักษะคิดของเกษตรกรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากทักษะคิดในทางบวกเป็นความรู้สึกที่ส่งผลให้บุคคลแสดงออกมาในทางรูปแบบการมีส่วนร่วมกับโครงการ ในทางกลับกันถ้าประชาชนมีความรู้สึกต่อโครงการในทางลบ ก็อาจแสดงออกในทางขัดแย้งหรือต่อต้าน และไม่เข้ามามีส่วนร่วม ส่งผลให้โครงการประสบความล้มเหลว เช่นเดียวกับแนวคิดของ ปรีชญา และเทพศักดิ์ (2535) อ้างโดย สุวิทย์ (2545) ที่เห็นว่า การยอมรับและให้การสนับสนุนต่อโครงการพัฒนาชนบทของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย แต่ในทางตรงกันข้าม หากประชาชนไม่เห็นด้วย ไม่ให้การสนับสนุน ไม่มีส่วนร่วมจนถึงขนาดทำการต่อต้าน โครงการพัฒนาชนบทต่างๆ ย่อมประสบความล้มเหลวในที่สุด

3. ปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา

จากการศึกษาวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีปัญหาอุปสรรคในด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติ เนื่องจากเห็นว่าในช่วงแรกสมาชิกภายในกลุ่มบางคนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้ตกลงกันไว้ และในระยะต่อมาเกิดเป็นข้ออ้างให้กับผู้ที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วม

ในภายหลัง ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญในกฎระเบียบน้อยลง ในที่สุดเกิดความขัดแย้งกันภายในกลุ่ม ส่งผลให้การพัฒนาไม่ไปในทิศทางที่วางไว้ และในสวนปัญหาอุปสรรค ด้านการบริหารจัดการ เกษตรกรเห็นว่า ผลประโยชน์ยังมีการกระจายไม่ทั่วถึง โดยตกอยู่เฉพาะบางกลุ่มที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเท่านั้น และเห็นว่าผู้นำกลุ่มที่มีส่วนรับผิดชอบต้องชี้แจงรายละเอียดในด้านต่างๆ ให้ลูกสมาชิกได้เข้าใจโดยตลอด

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และเมื่อพิจารณาโดยสัดส่วนระหว่างจำนวนกับการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีส่วนร่วมมากกว่า แต่ทั้งนี้ เกษตรกรในโครงการที่มีการศึกษาดังแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไปมีแนวโน้มลดลงมาก ดังนั้นเจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรที่จะโน้มน้าว ชักจูงเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาระดับสูงขึ้นไปในหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการฯ มากขึ้น เพราะผู้ที่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาสูงกว่าย่อมมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำสมาชิกในกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ และช่วยเสริมศักยภาพในการพัฒนาของโครงการฯ มากขึ้น

2. จากผลการวิจัยการหาความสัมพันธ์ พบว่าทัศนคติของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และเมื่อได้ศึกษาถึงรายละเอียด พบว่า เกษตรกรที่มีระดับทัศนคติที่ดีกว่าจะมีส่วนร่วมมากกว่า ดังนั้นเจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของเกษตรกรต่อโครงการฯ โดยการลงพื้นที่ ตรวจ เยี่ยมเยียน และเข้าหาเกษตรกรมากขึ้น เป็นการลดช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรปรับทัศนคติเข้าหาโครงการฯ มากขึ้น อีกทั้งตัวเจ้าหน้าที่เองก็จะสามารถมองเห็นปัญหาที่แท้จริงได้อย่างชัดเจน อันจะทำให้การดำเนินงานของโครงการฯ เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่วางไว้

3. โครงการฯ ควรสนับสนุนและกระตุ้นให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนมากขึ้น เนื่องจากในการศึกษาวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในขั้นตอนนี้ต่ำที่สุด ขั้นตอนการวางแผนนั้น มีความสำคัญมากต่อการดำเนินงานของโครงการฯ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโครงการฯ ดังนั้นควร

ดิ่งเกษตรกรในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เพราะเกษตรกรในพื้นที่สามารถรู้ถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่มานาน ได้พบกับปัญหาในพื้นที่โดยตรง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากโดยรอบพื้นที่โครงการฯ มีภูมิประเทศ และมีทิวทัศน์ เป็นป่าเขาสวยงามตามธรรมชาติ มีป่าไม้สมบูรณ์ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำ และมีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี ประชากรที่อาศัยอยู่ มีทั้งคนพื้นเมืองและชนเผ่า ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป ประกอบกับจากการศึกษาพบว่า ยังมีเกษตรกรในโครงการฯ ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง และมีอาชีพหลักคือ รับจ้างทั่วไป ซึ่งได้ค่าตอบแทนไม่แน่นอน และได้ทำงานในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป จึงให้ข้อเสนอแนะ ควรที่จะศึกษาในศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากในด้านการบริการการท่องเที่ยว เช่น แนะนำสถานที่ สินค้าและอาหาร ที่พัก และกิจกรรมเสริมต่างๆ เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาถึงสถานการณ์การเกษตรในพื้นที่และโดยรอบพื้นที่โครงการฯ เพราะจากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ในโครงการฯ มีอาชีพหลัก คือ ทำเกษตรกรรม แต่ยังมีเกษตรกรที่ไม่มั่นใจในการพึ่งพาอาชีพเกษตรกรรมเพื่อเลี้ยงครอบครัว เพราะต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมากในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีปัญหาในความไม่แน่นอนของราคา ซึ่งข้อกำหนดของปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ ถ้าหากเกษตรกรรู้ถึงสถานการณ์การเกษตร และทางโครงการฯ ก็จะได้ทำการเสริมการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการศึกษาวิถีชีวิตของประชาชนโดยรอบพื้นที่โครงการฯ เพราะสามารถช่วยให้เจ้าหน้าที่โครงการฯ ปรับแนวทางการส่งเสริม และสามารถหาวิธีโน้มน้าวให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ มากขึ้น ตลอดจนเป็นแนวทางเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของเกษตรกรต่อโครงการฯ